

S. Y. MALOV VE E. R. TENİŞEV’İN SARI UYGURCA SÖZLÜKLERİ ÜZERİNE ETİMOLOJİK DENEMELER: E MADDESİ

ETYMOLOGICAL ATTEMPTS ON S. Y. MALOV AND E. R. TENİŞEV’S YELLOW
UYGHUR DICTIONARIES: E ITEM

Özlem AYAZLI¹

Öz

Bu çalışmanın amacı Sarı Uygurca üzerine etimolojik bir sözlük hazırlamaktır. Bu amaçla, 1957 yılında Sergey Yefimoviç Malov’un yayımladığı *Yazık jyoltih uygurov: Slovar’ i grammatika* ve 1976 yılında Tenişev’in yayımladığı *Stroy sarıg-yugurskogo yazıka* adlı çalışmaların “E” maddeleri incelenmiştir. Bu çalışmaların sözlük bölümlerindeki maddeler ve madde içerisindeki cümle örnekleri Türkiye Türkçesine çevrilmiş, çeviri yapıldıktan sonra sözcüklerle ilgili etimolojiler verilmiştir. Bu sözcükler hem tarihî hem de modern Türk dilleri ile karşılaştırılmıştır. “E” maddesinde özel isim ve yer isimleri hariç toplam 114 sözcük tespit edilmiştir. 114 sözcükten 8’i Moğolcadan, 3’ü Çinceden, 1’i ise Sanskritçeden alıntıdır. Bu karşılaştırmalı çalışmanın sonuçları şöyledir: Sarı Uygurca ile Kuzey ve Güney Sibiry Türk dillerinde 11 ortak sözcük tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sözcükler şunlardır: *e- ~ er-, eç-, eçir-, egen, elig, enek, eñge, er, erle-, erte, eser-*. Sarı Uygurca söz varlığının 39’u Hakaşçada, 37’si Altaycada, 35’i Tuvacada, 25’i de Yakutçada saptanmıştır. Ortaya çıkan bu veri yaklaşık değerleri içermekle birlikte Sarı Uygurcanın Güney Sibiry dilleri ile yakından ilgili olduğunu teyit etmektedir. “E” maddesinin söz varlığı doğrultusunda bütün modern dillerde ya da dil gruplarında kimi ses değişiklikleri ile görülen 24 ortak sözcük belirlenmiştir: *e- ~ er-, eç-, eçiki, eçir-, elçi, elig, elt-, enek, er, eren, erk, erte, erüt-, esen, eske, esür-, eşt, et, et-, etek, ezek, ezengi, ezer, ezerte-*.

Anahtar Kelimeler: Sarı Uygurca, etimoloji, Eski Türkçe, tarihî ve modern Türk dilleri

Abstract

The subject of this paper is to create an etymological dictionary on Yellow Uyghur. For this purpose, “E” items were investigated in *Yazık jyoltih uygurov: Slovar’ i grammatika* published by Sergey Yefimoviç Malov in 1957 and *Stroy sarıg-yugurskogo yazıka* published by Tenişev in 1976. Items of dictionary parts and sentence examples in the items that were taken from these studies were translated into Turkish and etymologies about the words were listed. Then those words were compared with both historical and modern Turkic languages. A total of 114 words were identified in “E” item except for proper and place name. It was found that 8 of the 114 words are loanwords from Mongolian, 3 of them from Chinese, 1 of them from Sanskrit. The results of this comparison study are as follows: 11 common words were identified in Yellow Uyghur and North-South Siberian Turkic languages. These words are as follows: *e- ~ er-, eç-, eçir-, egen, elig, enek, eñge, er, erle-, erte, eser-*. It was found that Yellow Uyghur words were detected in some languages, such as 39 of them in Khakas, 37 of them in Altay, 35 of them in Tuvanian and 25 of them in Yakut. This data containing approximate value confirms that Yellow Uyghur is closely related to South Siberian Turkic languages. It was determined 24 common words which are seen with some sound changes in all modern languages or languages groups in accordance with vocabulary of “E” item: *e- ~ er-, eç-, eçiki, eçir-, elçi, elig, elt-, enek, er, eren, erk, erte, erüt-, esen, eske, esür-, eşt, et, et-, etek, ezek, ezengi, ezer, ezerte-*.

Keywords: Yellow Uyghur, etymology, Old Turkic, historical and modern Turkic languages

¹ Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fak., Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, civelek.o@gmail.com

1. Giriş

Çin’de konuşulan Türk dillerinden biri olan Sarı Uygurca, Güney Sibirya grubu Türk dili özellikleri gösterdiği için bu çalışmada, Sarı Uygurca’yı modern Türk dillerinden özellikle Sibirya dilleri ile karşılaştırmak amaçlanmıştır. Ancak Türk dilleri sınıflandırılmasında yer alan Türk dil grupları (Oğuz grubu, Kıpçak grubu, Güneydoğu Türkçesi vb.) içerisindeki diğer dillere de yer verilmiştir. Amaç bütün dillerde ya da dil gruplarında yaşayan sözcükleri tespit etmek ve elde edilen niceliksel veriden² yola çıkarak bir niteliğe ulaşmaktır. Diğer bir deyişle Sarı Uygurca söz varlığının en çok ortaklık gösterdiği Sibirya dilini saptamak ve bu dillerde ortak olan sözcükleri belirlemektir. Türkologlar tarafından Sarı Uygurcanın Hakasçaya ve Güney Sibirya Türk dillerinin bazı diyalektlerine olan benzerliğine dikkat çekilmiştir. Hahn, Sarı Uygurcanın Hakasçaya özellikle de Şorcaya olan benzerliğini savunurken (Hahn, 1998: 397-398) Claus Schönig Sarı Uygurcanın Sayan Türkçesine (Tuvacaya) olan yakınlığına dikkat çekmiştir (Schönig, 1997: 124). Çalışmanın sonucunda elde edilen veri, Sarı Uygurcanın Hakasça ve Tuvacaya olan yakınlığını vurgulamaktadır. Sarı Uygurca, söz varlığı açısından en çok Güney Sibirya Türk dilleri ile ortaklık göstermesine rağmen Güney Sibirya Türk dillerinin hiçbirinde varlığını sürdürmeyen yalnızca Sarı Uygurca, Kıpçak ve Oğuz grubu Türk dillerinde görülen bazı sözcükler de saptanmıştır: *erkeş II* “çalıntı keçi”, *eltir* “iki haftalık kuzunun derisi”, *erçik* “eşya, ev eşyası; gelin için satın alınan elbise; kürk”. Hayvancılıkla uğraşan bir toplum olan Uygurların yaşam tarzının söz varlığına da yansdığı görülmektedir. Söz gelimi Sarı Uygurcada “çalıntı keçi” için *erkeş* kullanılırken, “bir yaşındaki keçi” için *eçki*, “iki haftalık kuzunun derisi” için *eltir* sözcüğü kullanılmaktadır. “E” maddesinde yer alan bazı sözcüklerden yola çıkarak Sarı Uygurcanın ses bilgisine ait çıkarım da yapmak mümkündür. Örneğin; *erçik* “eşya, ev eşyası” ve *erkes* “ikiz” sözcüklerinde yer alan *-r-* sesi, Sarı Uygurca kimi sözcüklerde görülen ikincil bir *-r-* sesini işaret etmektedir. Ayrıca yazı dili olmayan Sarı Uygurcaya ait bazı sözcüklerin ikili varyantlarını³ görmek mümkündür.

2. Yöntem

S. Y. Malov ve E. R. Tenişev tarafından yayımlanan yukarıda adı geçen çalışmaların “E maddeleri”ne ait etimolojiler verilirken Malov, Tenişev tarafından ya da farklı zamanlarda diğer araştırmacılar tarafından yapılan etimolojilere de yer verilmiştir. Madde başı yapılan sözcüğün Eski Türkçedeki biçimleri Clauson’un sözlüğünden taranmıştır. Ayrıca Malov’un soru işareti ile verdiği *erin*, *elt-*, *em-* gibi maddeler de aynı şekilde verilmiştir. Sözcüklere ait var olan ikili kullanımları göstermek için → işareti kullanılmıştır: *elig* → *elig* “el”, *enje* → *enge* “ağabeyin karısı”, *enext-* → *enet-* “üfleme, öttürme”, *enin-* → *enin-* “gitmek, atlamak, sıçramak” vb. Bu çalışmaya özel adlar ve yer adları dâhil edilmemiştir.

3. S. Y. Malov ve E. R. Tenişev’in Sarı Uygurca Sözlüklerinin E Maddesi

“S. Y. Malov ve E. R. Tenişev’in Sarı Uygurca Sözlükleri Üzerine Etimolojik Denemeler: E Maddesi” adını taşıyan bu çalışma, daha önce tarafımdan yayımlanan “Sarı Uygurca Üzerine Etimolojik Denemeler” adlı çalışmanın devamı niteliğindedir (Ayazlı, 2016: 290-313). 2016 yılında yayımlanan ilk makalede, Malov ve Tenişev’in sözlüklerinin “A” maddesi üzerinde durulurken söz konusu çalışmada “E” maddesine yer verilmiştir. Malov ve

² Niceliksel veri ile kastedilen Sarı Uygurca ve Sibirya dillerinde ortak olan sözcük sayılarıdır. Bu sayısal verilerden yola çıkarak Sarı Uygurcanın en çok ve en az benzerlik gösterdiği Sibirya Türk dilleri tespit edilecektir.

³ “E” maddesine ait ikili varyantlar: *eç-* ~ *iç-*, *eçiki* ~ *içiki*, *eçir-* ~ *içir-*, *eser-* ~ *iser-*, *esi* ~ *isi*, *etek* ~ *itik*.

Tenişev'e ait çalışmaların ünlüyle başlayan maddelerinin alfabetik sırayla yayıma hazırlanması planlanmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada "E" maddesi ele alınmıştır.

e (ünlem) ay, aman, *e! uş konok yırlaptro* "A! üç gün şarkı söyledi" (hikâyeden), özellikle anlatılarda geçen anlamsız bir unsur (basit bir süreklilik sesi) || Etim.: Kıp. *e* "ey, hey" KıpTS 69, Çuv. *e* "(ünlem şaşkınlık bildirir) a!" ÇuvRS 97, Kaz. *e* "hey" KazTS 135, Kır. *e* II hey! KırTS 319.

e- olmak (yeterliliğin olumsuzluğu için kullanılır) *e-mes* "olmayacak", *emese* "öyle değilse", *emes er* krş. *ey-*. *yok bop trusa* "hiçbir şey öyle değilse" → *er-* || Etim.: ET *er-* "olmak, mevcut olmak" ED 193b, Kaz. *emes* "değil, imek fiilinin olumsuz şekli" KazTS 139, KKlp. *emes* "değil" KKlpRS 191, YUyg. *emes* "değil" YUTS 112, Tuv. *emes* "değil" (ET *ermez* > *emes*) TuW 155, Alt. *emes* "değil" AltTS 82.

e-e ünlem

eç- içmek, *as eç-* "şölenlerde yemek yemek", *çatan per ger eçiptro* "Bir fincan çay içti", *seminni eç-* "yemek yemek (çorbayı)" → *iç-* || Etim.: ET *iç-* "içmek" ED 19a, Kar. *iç-* "ay." DLT I: 35, Çağ. *iç-* "ay." NevâyîS 946, Kıp. *iç-* "ay." KıpTS 105, Çuv. *ěš-* II "ay." ÇuvRS 104, Hal. *iç-* "ay." HalW 137, Az. *iç-* "ay." AzRS 154, Trkm. *iç-* "ay." TrkmRS 365, KKlp. *iş-* "ay." KKlpRS 301, Kry. *iç-* "ay." KKS 68, Kır. *iç-* "ay." KırTS 364, Krç-Mlk. *iç-* "ay." KrçMlkS 227, YUyg. *iç-* "ay." YUTS 172, Öz. *iç-* "ay." UzED 115, Tuv. *iş-* "ay." TuW 185, Hak. *iç-* "ay." HakTS 209, Alt. *iç-* "ay." RusAS 488, Yak. *is-* II "ay." YakRS 154.

eçiki bağırsaklar, *eçiki aştaptro* "acıktı" → *içiki* || Etim.: ET *iç+egü* "bağırsaklar, iç organlar" ED 25b, Kar. *içegü* "kaburga kemiklerinin iç tarafında bulunan şeylerin adı" DLT I: 137, Osm. *içegü* "karın boşluğundaki organlar ve bağırsaklar" YTS 112, Çağ. *içek* "bağırsak" (Lügat-ı Çagatay 47), Kıp. *içeh* "iç organlar, bağırsak" CC 484, Hal. *içek* "iç, çekirdek" HalW 137, KKlp. *işek* "bağırsak" KKlpRS 301, Kır. *içegi*, *içek* "bağırsak" KırTS 365, Krç-Mlk. *içeği* "bağırsak" KrçMlkS 227, Kum. *içek* "bağırsak" KumRS 156, YUyg. *içek* "bağırsak" YUTS 171, Öz. *içäk* "bağırsak" UzED 115, Hak. *içege* "bağırsak" HakTS 209, Alt. *içege* "bağırsak" AltTS 89.

eçilet- serpmek (Şaman törenlerinde)

eçir- içirmek → *içir-* || Etim.: ET *içür-* "içirmek" ED 30a-b, Kar. *içür-* "içirmek" DLT I: 47, Kıp. *içir-* "içirmek" KıpTS 106, Az. krş. *içirt-* "içirtmek" AzRS 154, KKlp. *işir-* "içirmek" KKlpRS 302, Kır. *içir-* "içirmek" KırTS 365, Krç-Mlk. *içir-* "içirmek" KrçMlkS 227, Kum. *içir-* "içirmek" KumRS 156, YUyg. *içür-* "içirmek" YUTS 172, Tuv. krş. *ijirt-* "içirtmek" TuvRS 202, Hak. *içir-* "içirmek" HakTS 209, Alt. *içir-* "içirmek" AltTS 89, Yak. (Dol.) *iher-* "(hayvana) su vermek" Yıldız, 2015: 307.

egen yeğen → *yegen*, *yigen*, || Etim.: ET *yegen* "erkek yeğen" (küçük kız kardeşin oğlu) ED 912a-913b, TDAA, 1999: 211-215, TT *yeğen*, Trkm. *yegen* "yeğen" TrkmRS 301, Kaz. *jiyen* "yeğen, kız kardeşin çocuğu" KazTS 178, KKlp. *ciyen* "erkek yeğen (kız kardeşin oğlu), erkek torun (kızın oğlu)" KKlpRS 250, Kır. *ceen* "yeğen, kadın tarafından torun" KırTS 197, YUyg. *ciyen* "yeğen" YUTS 64, Öz. *ciyän* "yeğen (kardeş kızı, kardeş oğlu)" UzED 133, Hak. *çeen* "yeğen, kız yeğen" HakTS 88, Tuv. *çeen* "yeğen" TuW 114, Alt. *ceen* "yeğen, kız kardeş çocukları" AltTS 58, Yak. *sien* "yeğen" TSa 301.

egeş dişi köpek, *alegeş* (*ala* + *egeş*) "alacalı dişi köpek".

ekçi bk. *sunekçi* "içilecek süt". Moğ. *sün* "süt" (Lessing 744a) + *eçki* "içecek" > *ekçi*, *ekçi* sözcüğü *eçki* "içecek" sözcüğünün göçüşmüş biçimi olmalıdır.

ekesini belirtme durum eki almış biçim? bk. *sıynı* “küçük kız kardeşim”: *exke s.* “küçük kadın”, *eke + sıynı* WestY *i^hki-sıynı* “büyük ve küçük kız kardeşler” WestY 303.

elat- *kendek elat-* “sert bir tavırla (Şamanın) kalemi yukarıya kaldırmak” krş. *el't-*

elcigen eşek || Etim.: Moğ. *elcige(n)* “eşek” Lessing 311a, Räsänen, *elcigen* maddesi, 1969: 40a, EDAL: 503, krş. Tuv. *elçigen* “ay.” TuvTS 40, Alt. *elcigen* “ay.” AltTS 81.

elçi şaman || Etim.: Moğ. *elçi(n)* “haberci, haber götüren kimse, kurye; elçi, sefir; havari, misyoner” (Lessing 307a, MTS 2003: 488b) = ET *elçi* “elçi” ED 129a, *elçi* TMEN II: 656, Kıp. *ilçi* “elçi” KıpTS 109, Kaz. *elşi* “elçi, sefir” KazTS 138, KKlp. *elşi* “elçi, sefir; ulak” KKlpRS 191, Kry. *elçi* “elçi” KKS 61, Kır. *elçi* “sefir, elçi, haberci” KırTS 325, KazTat. *ilçē* “elçi” KazTatS 117, Tuv. *elçi* “ulak, haberci” TuW 154, Hak. *ilci* “elçi” HakTS 221, Alt. *elçi* “elçi, haberci, ulak” AltTS 81.

ele- oturmak (arabada), *mıs Sukçige uş tergenge elek (< elep) kelti* “oturarak üç arabayla Sucou şehrine geldik” bk. *ile-* || Etim.: Moğ. *ile-* “göndermek, yollamak, yola çıkarmak, sevketmek” (Lessing 404, MTS 2003: 645b)

elğ → *elig*

elig el, elin beş parmağı. Uyg. *alig, ilig* bk. *elğ, elig*, || Etim.: ET *elig* “el, kolun ön kısmı, parmak eni” ED 140b-141a, Kar. *elig* “el” DLT I: 72, Çağ. *el* “el” NevâyîS 933, Kıp. *el* “el” KıpTS 71, Çuv. *al ~ alā* “el” ÇuvRS 30, Hal. *el* “el” HalW 109, Az. *el* “el” AzRS 127, Trkm. *el* “el” TrkmRS 782, YUyg. *il(i)k* “el, kol” YUTS 123, Kır. *eli* “parmak, genişliği (uzunluk ölçüsü)” KırTS 327, Hak. *ilğ* “parmak genişliği (uzunluk ölçüsü)” HakTS 211, Tuv. *ilig* “ölçü birimi (uzunluk)” TuW 183, Alt. *elü* “parmak genişliği” AltTS 82, Yak. *ilii* “kol, el; parmak (genişlik ölçüsü olarak) YakRS 146.

elt- (?) götürmek, göndermek || Etim.: ET *élet-* (*elt-* ?) “taşımak, götürmek” ED 132a-b, Kar. *ilet-* “götürmek, iletmek” DLT I: 214, Çağ. *elt-* “iletmek, almak” NevâyîS 933, Kıp. *elt-* “götürmek, nakletmek, taşımak” KıpTS 72, Kry. *elt-* “iletmek, taşımak” KKS 61, KazTat. *elt-* “alıp gitmek, çekiştirerek götürmek” KazTatS 118, Krç-Mlk. *elt-* “götürmek” KrçMlkS 191, Kum. *elt-* “teslim etmek, götürmek” KumRS 374b, YUyg. *ilt-* “alıp götürmek” YUTS 124, Öz. *elt-* “taşımak, götürmek” UzED 80, Yak. *ilt-* “çekmek, beraberinde götürmek” YakRS 148.

eltir iki haftalık kuzunun derisi krş. MK *eldiri, elri* “oğlak derisi” (Tenişev, 1976: 178) || Etim.: ET *eldiri* (? *eldri*) “oğlak veya kuzu derisi” ED 135a, Räsänen *eltirik* “güzel kürk” madde başı altında *eltiri, eltir* “kuzu derisi, postu” biçimlerine yer vermiş ve Orta Türkçede sözcüğün “keçi postu ve keçi postundan yapılmış kese” anlamında kullanıldığını ifade etmiş ve sözcüğün etimolojisini *el* (?) ve *teri ~ tiri* “deri, kürk” biçiminde yapmıştır (Räsänen, 1969: 41a), Sözcükle ilgili bir başka etimoloji de Sevortyan’a aittir. Sevortyan **el* kelimesinin *elik* “erkek karaca, dağ keçisi” kelimesi ile ilgili olduğunu *teri* kelimesinin ise “deri” anlamına geldiğini öne sürmüştür (ESTY 269). Kar. *eldiri ~ elri* “oğlak derisi” DLT I: 127, Kıp. *eltir* “kuzu derisi” CC 466, Kaz. *eltiri* “kuzu derisi; kuzu derisinden yapılmış” KazTS 138, KKlp. *eltiri* “iki haftalık kuzu derisi” KKlpRS 191, Krç-Mlk. *eltir* “bir haftalık kuzu derisi” KrçMlkS 191, Kum. *eltir* “iki haftalık kuzu derisi” KumRS 374b, YUyg. *eltire* “kuzu derisi” YUTS 112.

elvesık kemer, kuşak (Tenişev, 1976: 178), Léi *elveseq* “kemer (pantolon kemeri)” 1991: 26b, WestY *örlisık*⁴ “kemer” 332.

em camırten bk. *eñ cemırten*

em- ? *ogul taptro, açasın emiptro* “(Kadın) bir oğlan doğurdu, oğlan babasına sokuluyor”.

emcen: *emcen-kamcen* “ağır ağır, yavaştan” (Tenişev, 1976: 178).

emçi, emçi hekim, doktor, *bozkır Uyg. emçi axka* “erkek adı”, Radloff I, 944 || Etim.: ET *em+çi* “otacı, hekim” ED 156b, Kar. *emçi* “ilaç yapan adam, eczacı” DLT I: 38, YUyg. *imçi* ~ *emçi* “bilginin tecrübe ile edinildiğine inanan kimse, şarlatan hekim, sahte doktor; doktor, hekim”, Shaw 124, Öz. *emçi* “doktor, iyileştiren, şifa veren kimse” UzED 80, Kır. *emçi* “tabip” KırTS 329, Kum. *emçi* “hekim; otçu” KumRS 375b, Hak. *imci* “doktor” HakTS 222, Alt. *emçi* “doktor, otçu” AltTS 82, Tuv. *emçi* “doktor” TuvTS 41, Yak. krş. *emçit* “doktor” YakRS 540.

emçi kan Şamanizme ait bir Tanrı adı || Etim.: *em+çi* ET *emçi* “doktor” ED 156b + ET *han* “hükümdar” ED 630a-b.

emdık bk. *ömdık; ömdek alt* “vahşi, yabani” (atlar için) || Etim.: Moğ. *emneg, emnig* “alışık olmayan evcil olmayan, eğitim görmemiş (at, öküz vb) vahşi, gem vurulmamış evcilleşmemiş” Lessing 314a, MTS 2003: 500b, Räsänen, *emlik* maddesi 1969, 43a, Çağ. *émlik (morin)* “binilmemiş at” (ME 2009: 50a), Krç-Mlk. *emilik* “binmeye alıştırılmamış vahşi tay, vahşi at” KrçMlkS 192, Tuv. *emdik* “eğitilmemiş, vahşi, yabanî (ev hayvanları için, vahşi at)” TuW 155, Hak. *imnik* “vahşi, yabani” HakTS 223, Alt. *emtik* “vahşi, eğitilmemiş at” AltTS 82b

emdık şerit, bant (atlara bağlanan yeşil ya da kırmızı renkli) bk. *ömdık* || Etim.: Moğ. *emneg, emnig* Lessing 314a. bk. *emdık*.

emiğ göğüs, Radloff I, 954, *kızdıy emiğ* “kızın göğsü”, Suv. 621, 14 || Etim.: *em-iğ*, ET *emig* “meme, göğüs, hayvan memesi” ED 158b, Kar. *emik* ~ *emig* “meme” DLT I: 72, Tuv. *emig* “göğüs, meme” TuvTS 41, Yak. *emiıy* “kadın memesi; hayvan memesi” YakRS 539, Dol. *emiıy* ~ *emiıy* “süt, sütlü, kadın göğsü” Yıldız, 2015: 245. Diğer tarihî ve modern dillerde *emig* sözcüğünün yerini *emçek* sözcüğü almıştır: Har. *emçek* “göğüs, meme” KE 188, Kıp. *emçek* “meme; meme başı” KıpTS 72, Osm. *emcek / emcik / emcek* “meme” TS III: 1458, Az. *emcek* “göğüs” AzRS 131, YUyg. *emçek* “meme” YUTS 112, Hak. *imcek* “göğüs, meme; meme ucu” HakTS 222, Alt. *emçek* “kadın göğsü” AltTS 82, Krç-Mlk. *emçek* “meme” KrçMlkS 192.

emisık deriden yapılmış emzik (çocuklar için), Radloff I, 958 || Etim.: *em-ız-ık* > *emisık*, Kıp. *emzük* “süt emilen alet, bir kabın emilecek sivri ucu, emzik” KıpTS 73, Az. *emzik* “emzik” AzRS 130, Kaz. *emizik* “emzik” KazTS 139, KKlp. *emizik* “emzik” KKlpRS 191, Krç-Mlk. *emizik* “emzik, biberon” KrçMlkS 192, YUyg. *emizek* “emzik” YUTS 113, Öz. *emizik* “emzik” UzED 80.

emiz- emzirmek, Radloff I, 958 || Etim.: *em-ız-*, ET *emüz-* “emzirmek” ED 165a-b, Kar. *emüz-* “emzirmek” DLT I: 180, Kıp. *emiz-* “emzirmek” KıpTS 73, Hal. krş. *emziür-* “emzirmek” HalW 110, Az. krş. *emiz-dir-* “emzirmek” AzRS 127, Kaz. *emiz-* “emzirmek” KazTS 139, KKlp. *emiz-* “emzirmek” KKlpRS 191, Kır. *emiz-* “çocuğu meme ile beslemek,

⁴ Roos, sözcük için <*irlesük < irelsük < ilersük etimolojisini yapar. ET *ilersük* “kemer” için bk. ED 151b. Erdal sözcüğü *ilärsök* olarak okur ve *il-är+sök* olarak çözümler. *il-* “bir şeyi bir şeye ilişirmek, tutturnak” (Erdal, 1991: 158). Eren, sözcüğün kökünün bilinmediğini ifade eder. *ilersik* “uçkur” için bk. Eren, 1999: 189.

emzirmek” KırTS 330, KazTat. *iměz-* “emzirmek” KazTatS 118, Krç-Mlk. *emiz-* “emzirmek” KrçMlkS 192, Alt. *emis-* “çocuğu emzirmek” AltTS 82.

emnek ilik (elbise için) bk. *yelmek* (Tenişev, 1976: 178) || Etim.: **elmek* > **emlek* > **emnek*, Az. *ilmek* “ilmek, düğüm” AzRS 146, Kum. *ilmek* II “ilmek, düğüm” KumRS 149, Öz. *ilmok* “çengel, kanca” UzED 118, YUyg. *ilmek* “çengel, örgü iğnesi; düğüm,ilmek” YUTS 175, Alt. *ilmek* “askı, kanca” AltTS 89.

en bağırsağın içindekiler, bağırsak içi (*enin*) RSl. *yin* || Etim.: ET *yin* “hayvan gübresi” ED 941a, Sözcük, Sarı Uygurcada *yin* olarak görülebileceği gibi ön ses *y-* düşmesiyle *en* olarak da görülebilmektedir. Kar. *yin* ~ *in* “koyun pislği, davar tersi, hayvan pislği” DLT I: 49, KKlp. *cin* “hayvanların midesinin içindekiler” KKlpRS 251, Kır. *cin* II “midenin içinde bulunan şey” KırTS 217, Tuv. *çin* “dışkı yığı” TuvRS 534, Hak. *nñn* “bağırsakların içindekiler, bağırsakların muhteviyatı” HakTS 322, Alt. *cin* “mide ve bağırsağın içeriği; gübre, necaset, ters” AltTS 63.

endək doğu tarafı || Etim.: *untın* ~ *undun* “doğu” + *yak* “taraf”, WestY *entia* 299.

endəktaki doğudaki || Etim.: *untın* ~ *undun* “doğu” + *yak* “taraf” + *ta* (bulunma durum eki) + *ki* (aitlik eki)

endelik nakışlı, süslü kemer || Etim.: *ende*+*lık*

ene (küçük) kardeş bk. *ini*, *ını*, *eni* || Etim.: ET *ini* “küçük erkek kardeş” ED 170a, TDAA, 1999: 154-156 *ini* maddesi, Kar. *ini* “yaşça küçük kardeş, kocanın küçük erkek kardeşi” DLT I: 93, Çağ. *ini* “küçük erkek kardeş” NevâîS 948, Kıp. *ini* “erkek torun” KıpTS 112, Hal. *ini* “kayın birader”, Tat. *inĩ* “küçük erkek kardeş”, Kaz. *ini* “küçük erkek kardeş”, Kır. *ini* “küçük erkek kardeş” KırTS 369, YUyg. *ini* “küçük erkek kardeş” YUTS 176, Öz. *ini* “küçük erkek kardeş”, KKlp. *ini* “küçük erkek kardeş” KKlpRS 296, Kum. *ini* “küçük erkek kardeş” KumRS 151, Alt. *iyin* “küçük erkek kardeş” AltTS 91, Yak. *ini* II “küçük erkek kardeş” YakRS 150.

ene hâlâ, yine, tekrar, *açası ene çılaptro* “Babası yine sinirlendi”, *ene ne dexşi* “yine ne söylüyor?”, *ene per* “bir kez daha” || Etim.: ET *yana* “yine, tekrar” ED 943a-b, Kar. *yana* “yine, tekrar, gene” DLT I: 60, Çağ. *yana* “yine, gayrı, tekrar” NevâîS 1037, Kıp. *yene* ~ *yana* “yine, tekrar” KıpTS 318, TT *yine*, YUyg. *yana* “yine, bir kez daha” YUTS 48, Öz. *yana* “yine, tekrar” UzED 361, Kaz. *jäne* “ve, ile” KazTS 170, KKlp. *cene* “yine, yeniden, tekrar” KKlpRS 240, Kır. *cana* “yine, daha” KırTS 174.

enek inek, *sağar enek* “süt ineği, sağmal inek” || Etim.: ET *ingek* “inek” ED 184a, Kar. *inek* “inek” DLT I: 111, Kıp. *inek* “inek” KıpTS 112, Çuv. *ěne* “inek” ÇuvRS 101, Az. *inek* “inek” AzRS 148, Kır. *inek* “inek” KırTS 369, Krç-Mlk. *iynek* “inek” KrçMlkS 232, YUyg. *inek* “inek” YUTS 176, Hak. *inek* “inek, sığır” HakTS 211, Tuv. *inek* “inek” TuW 184, Alt. *inek* “inek” AltTS 90, Yak. *inax* “inek” YakRS 526.

enekçi (Şam.) koyun eti yiyen kişi⁵ bk. *enek*. || Etim.: *enek*+*çı*, Krç-Mlk. *iynekçi* “inek çobanı” KrçMlkS 232.

eneka yaşlı kadın, Radloff I, 731 || Etim.: *ene*+*ka* (+*ka* şefkat eki), Trkm. *eneke* “dadi” TrkRS 789, KKlp. krş. *ene* “kayınvalide, anne (genelde erkeğin annesi için)” KKlpRS 192, Kaz. krş. *ene* “kayın valide, kaynana” KazTS 140, Kır. *eneke* “annecik” KırTS 332, KazTat.

⁵ *enekçi* sözcüğünün “çoban, inek çobanı” gibi bir anlamı olması beklenirdi. Söz konusu “koyun eti yiyen kişi” tanımı Şamanizme ait özel bir kullanım olmalıdır. Malov’un sözlüğünde soru işareti ile sözcüğün tanımı *enekçi* “Ядуший (?) мясо овцы” (шаманск.) biçiminde verilmiştir (Malov, 1957: 25).

enke “annecik” (< *eni* “anne, ana”) KazTatS 79, Tuv. krş. *ene* “dedenin veya ninenin annesi; dadi” TuW 156, Alt. *eneke* “1. anacığım (hitap) 2. ebe” AltTS 83.

enela yine, tekrar, yeniden, (Tenişev, 1976: 178) || Etim.: *ene+la* (+*la* kuvvetlendirme edatı) krş. *bir+le ~ bile* “ile”, *kur+la* “defa kez” (< *kur* “kez”), *yağ+la* “yeniden” (< *yağı* “yeni”) CC 77.

eneñge abla krş. *enge*.

enet- üfleme, öttürmek; yankılanmak, çınlamak, yankı yapmak, *teñir başta per kara neme miçkene enetudro* “gökyüzünde siyah ve küçük bir şey (sığır sineği) vızıldıyor” || Etim.: Roos, ilk unsurun (*en-*) açık olmadığı bu sözcüğün ikinci kısmının *et-* “ötmek” olduğunu ifade eder (Roos, 2000: 298), ET *et-* “böğürmek, ses çıkarmak, gümbürdemek” (Tekin, 2003: 102), Tuv. *et-* II “ötmek, bağırarak, ses çıkarmak” TuW 159, Yak. *et-* “ötmek (guguk kuşu için)” YakRS 548.

enext- → *enet-*

enge yenge (kadınların erkek kardeşinin kendisinden büyük olan eşi için kullanılır) || Etim.: Sarı Uygurcada sözcük *yenge* biçiminde görüldüğü gibi *enge* biçiminde de görülmektedir. ET *yenge* “yenge” ED 950a, TDAA, 1999: 273-276 *yenge* maddesi, Kar. *yenge* “yenge, büyük kardeşin karısı” DLT I: 380, Kıp. *yenge* “yenge, yenge kadın” KıpTS 318, Çuv. *inke* “ağabeyin karısı, yenge” ÇuvRS 114, Az. *yenge* “yenge kadın, erkek kardeşin karısı, amca karısı, dayı karısı”, Kaz. *jenge* “yenge” KazTS 174, KKlp. *ceñge* “ağabeyin karısı”, Kır. *ceñge* “ağabeyin karısı, yenge” KırTS 201, YUyg. *yenge* “ağabeyin karısı”, Öz. *yeñe* “ağabeyin karısı”, Hak. *nige* “yenge” HakTS 323, Tuv. *çeñge* “yenge” TuW 116, Alt. *ceñe* “ağabeyin karısı”, Yak. *sañas* “yaşça büyük erkek akrabanın karısı” (*sañas* << *yeneç*; -ç *küçültme ekidir*, TDAA, 1999: 276).

enin- gitmek, atlamak, sıçramak (Şaman dualarında), *attu eninsar (attanin sar?)* “ata binip gidin!” || Etim.: *en-in-*, Kıp. *inin-* “inilmek” KıpTS 112.

eni → *ini*

enin: *ottin içinge tarta enin tök sımıktı söğülam man* “otun içindekileri ayıkla, bağırsağın içindekileri dök, kemikleri yak!” *en* “bağırsak içi” +*i* (3. Tekil kişi iyelik) +*n* (belirtme durum eki). → *en*

enin- → *enin-*

enne- Çin. (?) öğrenmek, sorup soruşturmak, *şan enneme kise* “şiddetli ölüm belirtilerini bilen kişi, mahkeme doktoru”.

enneça terzi, terzi kadın (*enne-ça* < *yiñne*) || Etim.: *yiñne* “iğne”(ET *igne* “iğne” ED 110a) +*ça*, Clauson, Güney Doğu Türk dilleri hariç (*yigne /yiñne*) sözcüğün her zaman *i-*’li olduğunu ifade eder. Kıp. krş. *igne* “iğne” KıpTS 107, YUyg. krş. *yiñne* “iğne” YUTS 468, Öz. krş. *ignä* “iğne” UzED 116, KazTat. krş. *ëne* “iğne” KazTatS 85, KazTat. krş. *ine* “iğne” KazTatS 118, Krç-Mlk. krş. *iyne* “iğne” KrçMlkS 232, Kum. krş. *ine* “iğne” KumRS 151, KazTat. krş. *ëne* “iğne” KazTatS 84, Tuv. krş. *ine* “iğne” TuvRS 208, Hak. krş. *ñe* “iğne” HakTS 211, Alt. krş. *iyne* “iğne” AltTS 91, Yak. krş. *inne* “iğne” YakRS 151.

eñ cemirten sessizce || Etim.: *eñ ~ iñ* “en, çok” (sıfatları pekiştirmek için kullanılır).

eñge ağabeyin karısı, kadının ablası → *enge*

epçi: *er epçi* “karı-koca, eş” (*epçi* sözcüğü tek başına kullanılmaz) krş. Hak. *ipçi* “kadın” || Etim.: ET *evçi* ED 5-6, TDAA, 1999: 240-241, *ebçi* maddesi, Kıp. *ipçi* “eş, zevce, kadın” KıpTS 113, Kır. *epçi:* *epçi cak* “keçe evin kadınlar kısmı” KırTS 334, Tuv. *epçi, epşi*

“kadın” (Li, 1999: 241), Hak. *ipçi* “kadın, bayan”, *irepçi* “karı koca” HakTS 227, Alt. *epşi*: “keçe evin sağ tarafında bulunan kadınlar kısmı” AltTS 83.

er I erkek, er Radloff I, 754 bk. *epçi*, *eren* || Etim.: ET *er* “insan, kişi; erkek kişi, erkek (dişi’nin karşıtı, savaşçı, koca)” ED 192a, EDAL: 312, TDAA, 1999: 228-230, Kar. *er* “er, erkek, adam”, Çağ. *ér* “er, erkek” NevâyîS 935, Kıp. *ir* “er, erkek, adam” KıpTS 113, Çuv. *ar* I “erkek” ÇuvRS 39, Hal. *her* “erkek, koca, eş” HalW 129, Az. *er* “koca” AzRS 131, Trkm. *eer* “koca, erkek kişi”, Kaz. *er* “er, erkek” KazTS 141, KKlp. *er* I “erkek” KKlpRS 195, Kry. *er* “erkek, koca” KKS: 62, Kır. *er* “koca, erkek” KırTS 336, KazTat. *ir* “erkek; koca, eş” KazTatS 120, Krç-Mlk. *er* “erkek, yiğit; koca, eş” KrçMlkS 193, YUyg. *er* “erkek kişi, koca”, Öz. *er* “koca, erkek kişi, yiğit” UzED 81, Tuv. *er* “erkek” TuW157, Hak. *ir* “er, erkek” HakTS 229, Alt. *er* “er, koca, yiğit” AltTS 83, Yak. *er* “koca, eş; babayiğit” YakRS 543.

er II iki || Etim.: Çin. 二 *er*

er III mutluluk, saadet krş. *erin. meniñ eringa etkende* “mutluluğa eriştiğimde”.

er IV önceden, eskiden, *erte* “eski zamanlarda” (bu biçimiyle hikâyelerde görülür) Radloff I, 754, || Etim.: krş. ET *erte* “sabahın erken saatleri” ED 202b, EDAL: 516, EAT *er* “erken, erken zaman” TS III: 1488, Çağ. *ér* “erken” NevâyîS 935, Çuv. *ir* “sabah” ÇuvRS 115, Trkm. *ir* “erken” TrkmRS 359.

er- olmak, *çalgimes ere* “sanırım, eğilmeyeceğiz”, *per yıl mer işke yıl mer* “bir ya da iki yıldır”, *niçür* (< *niçe erür*), *kın ırsa* “acı olsa da”, *sen nege munda mañıp par ertepro* “sen niçin burada geziyorsun diye sordu” Radloff I, 753 || Etim.: ET *er-* “olmak, mevcut olmak” ED 193b, Kar. *er-* “olmak, imek” DLT I: 24, Çağ. *é-* “imek, olmak” NevâyîS 931, Kıp. *e-* ~ *er-* III “olmak” KıpTS 69, 74, Hal. *er-* “olmak, imek” HalW 111, TT *i-* “imek fiili”, Kry. *e-* “etmek, eylemek, olmak ek eylemi” KKS 60, Kır. *e-* “imek” KırTS 319, Alt. *e-* “imek yardımcı fiili” AltTS 79, Yak. *e-* “olmak” YakRS 543.

erçanca Çin. farklı biçimlerde, değişik usüllerde bk. *er* || Etim.: Çin. 二 *er* “iki” ve *yangzi* 样子 “tarz, usül” yapılarının birleşmesinden oluşmuş olmalıdır.

erçeşin erçiva Tib. kadeh kaldırma sırasında söylenen iyi, güzel söz; gereğince, iyilikle || Etim.: Malov tarafından sözcüğün Tibetçe olduğu belirtilmiştir; ancak İngilizce-Tibetçe sözlükte *toast* “kadeh kaldırma, sıhhatine, şerefine kadeh kaldırma / selamlama” anlamındaki sözlük için *khungs dag* (ETibD 313) sözcüğü saptanmıştır. *Erçeşin erçiva* sözcüğü tespit edilememiştir.

erçik eşya, ev eşyası; gelin için satın alınan elbise, *ercik tis-* “gelinin elbisesine karar vermek, gelinin elbisesi için anlaşmak, sözleşmek” bk. *ürçik*, *ürçük* “beyaz koyun kürkü”. || Etim.: Sarı Uygurca *erçik* sözcüğünün kökünde yer alan *-r* sesi ikincil bir sestir. bk. *erkes* “ikiz”, *erçik* ~ *ürçik* ~ *ürçük* “ev eşyası; kürk”, ET *üçük* “kürklü deri, kürklü giysi” (ED 24a), Räsänen, 1969: 169, *içük* maddesi, *iç+ik* ya da *iç-ik* etimolojisi için bk. Ölmez, 1992: 47-52. Kar. *içük* “samur, teğin gibi hayvanların derisinden yapılan kürk” DLT I: 69, Kıp. *içik* “kürk” CC 718, Kırg. *içik* “yüzü kumaştan olan kürk” KırTS 365, KKlp. *işik* “kürk” KlpRS 301.

ere: *açanın küñüle katıg ere*, *anañnıñ küñüle yumsel ere* “Babanın yüreği katı annenin yüreği yumuşaktır (iyidir)” bk. *er-*

erem Şam.⁶

eremboçen: *Cokan eremboçen* Şaman şiirlerinde geçen Tanrı adı.

⁶ Malov’un sözlüğünde *erem* sözcüğünün yalnızca Şamanizme ait bir terim olduğu belirtilmiş, herhangi bir açıklama yapılmamıştır (Malov, 1957: 26).

eren er, erkek, *eren kise* “er kişi, erkek”, *eren yok sejdık* “erkeksiz kadın” || Etim.: ET *er+en* “adamlar, erler” (*er* sözcüğünün çoğul biçimi) ED 232b, TDAA, 1999: 230-231 *eren* maddesi, Kar. *eren* “er sözcüğünün kural dışı çoğulu” DLT I: 45, Kıp. *eren* “er, yiğit, erkek” KıpTS 74, Hal. *heren* “erkek kişi”, Az. *eren* “cesur, yiğit”, AzRS, YUyg. *eren* “erkek kişi”, Kry. *eren* “becerikli, bilgili, layık, üstün kişi, erkek kişi, koca” KKS 62, Kır. *eren* “kuvvetli, mert, kahraman, yiğit” KırTS 337, Kır. *eren* “mert, kahraman, yiğit” KırTS 337, Hak. *iren* “erkek, er” HakTS 229, Yak. *eren* “erkek” Pekarskiy, 283.

erenmiş kocaya, eşe sahip, kocasıyla (Tenişev, 1976: 178) || Etim.: *eren+niğ*

erepça, erepçi çift (karı-koca), *per erepçi şke var mi-dro* “bir evde ikisi bir (karı-koca)” yaşadılar, bk. *epçi* Tuv. *pir er epçi poliptur* “karı-koca oldular” || Etim.: *er + epçi*, ET *er* ED 192a + *evçi* ED 6a-b, Hak. *irepçi* “karı-koca, çift” HakTS 228

eret- eritmek, açmak, *yağı eret-* “yağı eritmek” || Etim.: *ere-t-*, ET *erüt-* “eritmek” ED 207b, Kar. *erit-* ~ *erüt-* “ay.” DLT I: 208, Çağ. *erit-* “ay.” NevâyîS 936, Kıp. *irit-* “ay.” KıpTS 113, Hak. *erüt-* “ay.” HalW 111, Az. *erit-* “ay.” AzRS 132, Kaz. krş. *eri-* “erimek” KazTS 143, Kry. krş. *iri-* “erimek” KKS 70, Kır. *erit-* “ay.” KırTS 338, KazTat. *erēt-* “ay.” KazTatS 85, Krç-Mlk. *erit-* “ay.” KrçMlkS 194, Kum. *irit-* “ay.” KumRS 153, YUyg. *erit-* “ay.” YUTS 126, Tuv. krş. *eri-* “erimek” TuvRS 618, Hak. *irīt-* “ay.” HakTS 229, Alt. *erit-* “ay.” AltTS 84.

eretekem güçlü, kuvvetli (*Şam.*)

erjakuyte karağıla parıptro “Adam (Tanrıça) putu görmeye gitti” (Burhanın görüntüsü iyi mi kötü mü acaba?) || Etim.: Malov tarafından *erjakuyte* sözcüğünün etimolojisi soru işareti ile şu şekilde verilmiştir: *arı* “uzak, öteki” + *cak* “taraf” + *üy* “ev” (Malov, 1957: 26).

ergau (?) mesut, mutlu, memnun

erik mutluluk → *erk*

erin (?) mutluluk bk. *er, erinğa et-* “birine iyilik yapmak, yardım etmek”

erk güç, kuvvet || Etim.: ET *erk* “erk, otorite; özgür irade” ED 220a, Kar. *erk* “saltanat, sözü ve buyruğu geçerlik, kudret, iktidar, gücü yeterlik” DLT I: 43, Çağ. *erk* “ihtiyar, irade” NevâyîS 936, Kıp. *erk* “güç, kuvvet; arzu, istek, irade” CC 701, Çuv. *irək* “irade, istek, özgürlük” ÇuvRS 115 YUyg. *erk* “özgürlük” YUTS 115, Öz. *erk* “irade, özgürlük” UzED 82, Kaz. *erik* “erk, irade, iktidar, sistem” KazTS 144, KKlp. *erk* “yetki, hak, hukuk” KKlpRS 197, Kry. *erk* “güç, kuvvet” KKS 62, Kır. *erk* “irade, hürriyet” KırTS 338, KazTat. *irək* “hürriyet, bağımsızlık” KazTatS 120, KrçBlk. krş. *erkin* “özgür”, Kum. *erk* “irade, güç” KumRS 377a, Hak. *irik* “özgürlük, bağımsızlık” HakTS 229, Alt. *erik* “irade” AltTS 84.

erk mutluluk; kehanet, önceden haber verme. bk. *irk* || Etim.: ET *irk* “kura çekmek, kehanette bulunmak için kullanılan çubuk, zar; bir büyü nesnesi, altı köşeli yıldız, fal, kehanet” ED 213a-b, Kar. *irk* “kahinlik, fal, yürektekini dışarı çıkarma” DLT I: 42, TT (ağ.) *irg* ~ *irgin* ~ *irk* II “talih, şans” (İshaklı, Çivril-Dz. Bo.) DS 2483, Kır. *irk* “refah, birlik ve beraberlik içinde yaşayış” KırTS 359.

erk- gelişmek, güçlenmek (Tenişev, 1976: 178).

erkamba yaşlı, saygı değer lama (*erki + amba*) || Etim.: Moğ. *erkin* “en yüksek, en iyi, önemli, üstün hürmete layık, şerefli” Lessing 331a, MTS 2003: 526b + Moğ. *amban* “bakan, vali, yönetici, büyük adam, ileri gelen” Lessing 36b, MTS 2003: 59a

erke önceki, evvelki, *erke peg* “önceki başkan”, *erke yağ* “kalmış yağ” bk. *erki* Radloff I, 779, Tü. *erken* “erken, sabahın erken saatleri” || Etim.: *er+ke*, Kar. *erken* “erken” DLT I: 389, EAT *erki* “evvelki” TS III: 1502, Az. *erken* “erken” AzRS 368, Trkm. *irgi* “sabah” TrkmRS 360, Tuv. *ergi* “önceki, eski, evvelki” TuW 157, Hak. *irgî* “eski, geçmiş” HakTS 229, Yak. *erge* “eski, köhne, eskimiş, yıpranmış” YakRS 544.

erkek kise “er, erkek”, *erkek at* “beygir”, *erkek koy* “koç” || Etim.: ET *erkek* “erkek” ED 223b, Clauson sözcüğün etimolojisini *er* “er, erkek” + *kek* biçiminde yapmanın doğru olmadığını ve +*kek* diye bir ekin varlığına yeterli bir kanıt olmadığını öne sürer. Erdal da *irkek* olarak okuduğu sözcüğün *er* kökünden türetilmeyeceğini ancak DLT’de geçen *irk* “4 yaşına girmek üzere olan koyun” sözcüğünden +*ek* eki ile türetilebileceğini ifade eder (OTWF 41), Kar. *erkek* “her hayvanın erkeği” DLT I: 111, Kıp. *erkek* “erkek” KıpTS 75, Hal. *hirkek* “erkek” HalW 133, Az. *erkek* “erkek” AzRS 368, Kaz. *erkek* “erkek” KazTS 142, KKlp. *erkek* “erkek” KKlpRS 197, Krç-Mlk. *erkek* “erkek” KrçMlkS 194, YUyg. *erkek* “erkek” YUTS 115, Öz. *erkek* “erkek kişi” UzED 82, Tuv. *irgek*: *dag irkek* “en büyük ayı” TuvRS 210, 141, Hak. *irgek* “erkek hayvan, erkek çocuk” HakTS 211, Alt. *erkek* “erkek” (hayvanlar için) AltTS 84, Yak. *irgex* “erkek (hayvanlar ve kuşlar için)” YakRS 153.

erkekin keşiş rütbelerinden biri krş. Moğ. *erkile-* “birini veya bir şeyi üstüne almak, idare etmek, emretmek, meşgul olmak” *erkilen bayçagagçı sayd* “başsavcı”, *erkilen silgagçı tüşimel* “baş sorgu hâkimi” (Lessing 330b, MTS 2003: 525a-b)

Erkekin ahka Buda rahibinin (lama) adı.

erken at (satın alınmamış, evde yetiştirilmiş evcil)

erker Uygurlara ait boy adı.

erkes ikiz || Etim.: *erke+s*, Roos, Sarı Uygurcadaki -r- sesinin ikincil bir ses olduğunu ifade eder (WestY 299). Sözcüğün sonundaki +s ise addan ad yapan ektir. ET *iki+z* “ikiz” ED 119b, Kar. *ikkiz* “ikiz” DLT I: 143, Kıp. *egiz*, *ikiz* “ikiz” KıpTS 108, Çuv. *yëkër* “iki kat, iki çatlı, çifte” ÇuvRS 126, Az. *ekiz* “ikiz” AzRS 126, Trkm. *ekiz* “ikiz” TrkmRS 780, Kır. *egiz* “ikiz” KırTS 323, Krç-Mlk. *egiz* “ikiz” KrçMlkS 190, Hak. *ikis* “ikiz” HakTS 210, Tuv. *iyis* “ikiz” TuW 186, Alt. *igis* “ikiz” AltTS 89.

erkesil Budist hiyerarşi derecelerinden biri || Etim.: Moğ. *erkesil* “güç, yetki, kuvvet, yetenek” Lessing 330a, MTS 2003: 524b.

erkeş çalıntı keçi⁷ Radloff I, 780. || Etim.: ET *erkeş* “erkek keçi” ED 223b, *irk* “dört yaşına girmek üzere bulunan koyun” (DLT I: 43) + *eç* (küçültme eki) (*erkeş* < *irkeş* < *irk*), UW 432a-b, OTWF 85, Eren, 1999: 137, Hauenschild, 2003: 44-46 *ärkâç* maddesi, Kar. *erkeş* “erkek, genç keçi” DLT I: 95, Osm. *erkeş* ~ *irkeş* “üç yaşını bitiren erkek keçi” TTS III: 1501, Çağ. *irkeş* “teke, keçi” (Kúnos, 1902: 90), Kıp. *erkeş* “erkek keçi, teke” CC 702, TT (ağ.) *erkeş* “üç ya da dört yaşlarında olan enenmiş erkek keçi, keçi sürüsünün başından giden iri ve güzel yapılı, erkek keçi” ~ *irkeş* “yaşlı erkek keçi” DS V 1774, DS VII 2552, Az. *erkeç* “sürünün önünden giden yaşlı keçi” AHYÖ 1994: 486, Trkm. *erkeç* “iki yaşındaki keçi” TrkmRS 792, Kır. *erkeç* “(enenmiş) teke” KırTS 338, Krç-Mlk. *erkeç* “erkek keçi” KrçMlkS 194, Kum. *erkeç* “bir yaşındaki keçi” KumRS 377b, Tuv. krş. *irt* “koç (iğdiş edilmiş)” TuW 184, Alt. krş. *irik* “koç” RusAS 19.

erki vay kabile adı (Sumakça’da)

erkina → *erken*

⁷ Malov’un sözlüğünde *erkeş* için yapılan “краденый козел / çalıntı keçi” tanımındaki “çalıntı” sıfatı ilginçtir. Diğer tarihî ve modern dillerde böyle bir anlama rastlanmamıştır.

erkiş erkekçe işler, toplumsal işler, *erkiş et-* “erkekçe işler yapmak” (*erkek + iş ?*)
 || Etim.: *erk+iş*

erktiğ güçlü, kuvvetli (Şaman dualarında) || Etim.: *erk+tiğ*, ET *erklig* “güçlü” ED 224a-b, Kar. *erklig* “güçlü” KB 1979: 157, Osm. *erkli* “sağlamlığı ve kullanılabilirliği açısından önerilen beğenilmediğinde geri verilebilecek olan” TTS III: 1503, Kıp. *erkli* I “güçlü, kuvveti” KıpTS 75, Kaz. *erikti* “hür, özgür, serbest” KazTS 144, Kırg. *erktiüü* “her işi istediği gibi yapabilen, hür” KırTS 339.

erle-: *erlüdirna* “kapıyı açıp kapıda bekleyen erkek”.

erle- yükselmek; çıkarmak; kulak kabartmak, *orsañnıñ katka erleptro* “(o) tütsü katına yükseldi” (Tanrılar için), *erlü (?) kalk!*, dur! || Etim.: *er+le-*, ET *ör+le-* “yükselmek, yukarıya çıkmak” ED 230a-b, Kar. *örle-* “belirmek, yükselmek” KB 1979: 363, Çağ. *örle-* “yokuşlamak, yokuşa çıkmak” NevâyîS 986, TT (ağ.) *örle-* “yokuşu koşarak çıkmak” DS 3348, Kaz. *örle-* “yukarı doğru çıkmak, yükselmek” KazTS 431, Tuv. *örüle-* “yükselmek, kalkmak, yukarı çıkmak” TuW 235, Hak. *öörle-* “yukarı çıkmak, yükselmek” HakTS 350, Alt. *örölö-* “yukarı yükselmek” AltTS 144, Yak. *ürdee-* “yukarıya çıkmak, büyümek, yükselmek, kalkmak” YakRS 457.

erlet- kaldırmak, yükseltmek, Verbitskiy, 231 || Etim.: *erle-t-*, ET *örle-t-* “yükseltmek” ED 230b, Tuv. *örület-* “yükseltmek, artırmak” TuvRS 340, Hak. *öörlet-* “yukarı çıkarmak, yükseltmek” HakTS 350, Yak. *ürdet-* “yükseltmek, artırmak” YakRS 457.

erli-: *oñ erli-* “saat yönünde dönmek” (Tenişev, 1976: 178) || Etim.: krş. *erle-*

erlig yüksek, yüce, Verbitskiy, 231: *örleg* “yükseğe tırmanma” || Etim.: *er+l’ig*, Kaz. *örli* “yokuşlu, yamaçlı bayır” KazTS 431.

erlik, kabir (ölmüş insanların meskeni) bk. *yerlik*, *yerlik* Uyg. *arklig* “güçlü, kuvvetli” || Etim.: Moğ. *erlig* “ölüm tanrısı, cehennem hükümdarı (~ *erlig*)” Lessing 331a, MTS 2003: 526b, Tuv. *erlik*: *erlik oranı* “yeraltı krallığı” TuW 158.

erni: *Xondelçin attığ erni ay ay!* “O, Handelçin adına sahipti” (türküden)

erte sabah, erken, *erten çakda* “eski çağlarda”, *tangar erte* “sabahın erken saatleri”, Radloff I, 790 || Etim.: ET *erte* “sabahın erken saatleri” ED 202b, Kar. *erte* “erken, sabah” DLT I: 124, Çağ. *erte* “bir günün veya olayın arakasından gelen zaman”, Kıp. *erte* “tan vakti, sabah, erken” CC 703, Az. *erte* “erken” AzRS 369, Kaz. *erte* “erken, eskiden, önceden” KazTS 143, KKlp. *erte* “erken” KKlpRS 198, Kry. *erte* “sabah” KKS 62, Kır. *erte* “erken” KırTS 339, KazTat. *irte* “sabah, erken” KazTatS 120, Kum. *erte* “erken” KumRS 377b, YUyg. *erte* “erken, sabah seheri” YUTS 115, Hak. *irte* “sabah, erken” HakTS 230, Tuv. *erte* “erken” TuW 158, Alt. *erte* “erken” AltTS 85, Yak. *erde* “erken” YakRS 544.

ertegi evvelki, önceki, *tuyko ertegi ksiler* “önceki insanlar” || Etim.: *erte+gi* (+*gi* aitlik eki), Çağ. *ertegi* “evvelki, önceki” NevâyîS 937, Kıp. *ertegi* “evvelki, önceki, bir zamanlar” CC 703, Kır. *ertenki* “sabahki, yarınki” KırTS 339, KazTat. *irtegi* “ertesesi gün, yarın; gelecekte, sonra” KazTatS 120, Kum. *ertengi* “sabah” KumRS 377b, Tuv. *ertengi* “sabahki” TuW 158, Hak. *irtengi* “sabah, erken” HakTS 230, Alt. *ertegi* “eski” AltTS 85.

erteni servet, zenginlik || Etim.: Moğ. *erdeni* “mücevher” Lessing 320b < Skr. *rātna* (Williams, 1899: 876a), ET *ertini* “mücevher; değerli (nesne)” ED 212a-b, Räsänen, 1969: 47a, Tuv. *ertine* “inci, inci tanesi, mücevher” TuW 158, Alt. *ercine* “değerli, kıymetli; mücevher” AltTS 83.

erteşin → *erçeşin*

ertiğliğ kudretli, güçlü bak. *ertikliğ*

ertiki eski, önceki → *ertegi*

erti sabah, erken → *erte*

ertigo → *ertegi*

ertiklğ teğrim bk. *ertiglğ*

ertine → *erteni*

ertni → *erteni*

eryür yılın ikinci ayı || Etim.: Çin. 二月 *er yue*

esen sağlık, mutlu, başarılı, *sen yahşi mo, mal mo esen mo?* Sen iyi misin hayvanların da iyi mi? (Genelde, Sarı Uygurlar selamlaşma sırasında kullanılır), Kaşgari I, 73: *esen mu sen?* Merhaba, sıhhatte misin? || Etim.: ET *esen* “sağlıklı, esen, sağ salim” ED 248a-b, Kar. *esen* “sağ, salim” DLT I: 62, Çağ. *esen* “sağlık”, Kıp. *esen* “sağ, salim” KıpTS 75, Öz. *eson* “sıhhat, sağlık” UzED 83, Kaz. *esen* “sağ salim” KazTS 144, Kır. *esen* “sağ salim” KırTS 340, KazTat. *isen* “sağ, diri” KazTatS 121, Krç-Mlk. *esen* “sağ, salim, sıhhatte” KrçMlkS 194, Kum. *esen* “sağ, salim” KumRS 379a, YUyg. *esen* “esen” YUTS 126, Hak. *izen* “esen, sağ, sağlıklı” HakTS 233, Alt. *ezen* “esen, sağlık, afiyet” AltTS 86, Yak. krş. *eteñge* “sağ salim” YakRS 549.

eser- sarhoş olmak bk. *iser-* || Etim.: ET *esür-* “sarhoş olmak” 252a-b, EDAL: 522, Kar. *esür-* “sarhoş olmak” KB 1979: 160, Osm. *esir-* ~ *esri-* “sarhoş olmak, aklını yitirmek” YTS 85, Çağ. *ösür-* “mest olmak” NevâyîS 987, Kıp. *esir-* “sarhoş olmak, esirmek” CC 703, Çuv. krş. *üsêrêl-* “sarhoş olmak”, *üsêr* “sarhoş” ÇuvRS 524, TT (ağ.) *esir-* VIII “sarhoş olmak” DS V: 1783, Kaz. *esir-* “sarhoş olmak” KazTS 146, KKlp. *esir-* “sarhoş olmak” KKlpRS 201, Kry. *esir-* “susuzluğunu gidermek, sarhoş olmak” KKS 62, Kır. *esir-* “sarhoş olmak” KırTS 341, KazTat. *isêr-* “sarhoş olmak, mest olmak” KazTatS 121, Krç-Mlk. *esir-* “sarhoş olmak” KrçMlkS 195, Kum. *esir-* “sarhoş olmak” KumRS 379a, YUyg. *isar-* “sarhoş olmak, çakır keyif olmak” (Shaw, 129), Öz. *esir-* (nadir bir kullanım) ~ *esirik-* “sarhoş olmak” UzED 83, Hak. *izîr-* “sarhoş olmak” HakTS 234, Tuv. *ezir-* “sarhoş olmak” TuvRS 608, Alt. *ezir-* “sarhoş olmak” AltTS 86, Yak. *itir-* “sarhoş olmak” YakRS 157.

esı kendisi, onların kendileri, *men esı* “ben kendim” (Tenişev, 1976: 179) || Etim.: *esı* sözcüğünün **eye+sı* > *eysı* > *esı* etimolojisi için bk. Tenişev, Todayeva, 1966: 24, +*sı* üçüncü tekil kişi iyelik ekidir. SUyg. **eye+sı* = ET *idi I* “sahip efendi” ED 41a, Kar. *idi* “sahip, efendi” DLT I: 87, Çağ. *ige* “sahip” NevâyîS 947, Az. *yiye* “sahip, iye” AzRS 157, Trkm. *ee* “sahip” TrkmRS 777, Kaz. *ıye* “sahip, efendi” KazTS 206, KKlp. *ıye* “sahip” KKlpRS 289, Kır. *ee* “sahip” KırTS 321, KazTat. *ıye* “sahip, malik” KazTatS 123, Krç-Mlk. *ıye* “sahip” KrçMlkS 231, YUyg. *ège* “sahip” YUTS 121, Tuv. *ee* “bay, efendi, sahip” TuW 152, Hak. krş. *ee I* “sahip, iye; Tanrı, Tanrıça” HakTS 117, Alt. *ee* “ev sahibi, sahip” AltTS 80.

esık: *eren esık* “dul erkek (Sumakça köyünde)” || Etim.: *isek* “bekâr bayan, dul kadın”, *isım* “dul kadın” Räsänen, 1969: 173b, bk. *isek* Malov, 1957: 32.

eske bir yaşındaki keçi || Etim.: *eçkü* > *eçke* > *eske*, ET *eçkü* “keçi” ED 24b, Kar. *eçkü* “keçi” DLT I: 95, Çağ. *eçki* “ay.”, Kıp. *eçki* “keçi” KıpTS 69, Nog. *eşki* “ay.”, KKlp. *eşki* “ay.” KKlpRS 204, Krç-Mlk. *eçki* “ay.” KrçMlkS 190, Kır. *eçki* “ay.” KırTS 320, Kum. *eçki* “ay.” KumRS 380a, YUyg. *öçke* “ay.” YUTS 303, Hak. *öskî* “keçi, ev keçisi” HakTS 352, Tuv. *öşkü* (evcil) keçi TuW 236, Alt. *eçki* “keçi” AltTS 80. Eren keçi maddesi altında *eçki* sözcüğüne de değinir ve sözcükle ilgili şunları söyler: Clauson keçi biçiminin Oğuzcada bozulmuş bir biçim (ED 24a) olduğunu düşünürken Şçerbak keçi biçiminin *eçki* sözcüğünün

göçüşmeli biçimi olduğunu savunur (aktaran: Eren, 1999: 225 *keçi* maddesi). Larry Clark “Moğolcadaki Türkçe Ödünçlemeler” adlı çalışmasında Moğ. *esige* ~ *isige(n)* “genç keçi” (MTS 532a, 665a) sözcüğünün Türkçe *eçkü* sözcüğünden Moğolcaya geçtiğini düşünür. Moğ. *esige* < **eçike* ~ *Tü. eçkü* (?) (Clark, 1980: 57)

esken- ~ **eskenne-** ayaklarıyla tozutmak, toz kaldırmak (öküz ve boğa için) (Tenişev, 1976: 179), bk. *iskenne-* “ayaklarıyla tozutmak” Malov, 1957: 32, *iskinni-* “toynaklarıyla kazmak (hayvanlar için)” WestY 304. || Etim.: ET *eş-* III “eşmek, kazmak” (ED 255b-256a), = SUyg. *es-*, *eşgin* “tırıs gitme, atın kısa adımlarla hızlı yürüyüşü” (ED 260a) = SUyg. *esken*, *es-ken+ne-*, Hak. krş. *ışkîn* “köpeğin eştiği yer” HakTS 212, Tuv. *eşkenne-* “ayaklarıyla bir yere toplamak (boğa ve köpekler için)” TuvRS 621, Yak. krş. *es-* “atmak, çıkarmak” YakRS 547,

eşt köpek, *eşt jît pın* (?) “ayı”, bk. *eşt*, *ışt*. || Etim.: ET *it* ED 34a, Kar. *it* “it, köpek” DLT I: 35, Kıp. *it* “köpek, it” KıpTS 116, Hal. *it* “köpek” HalW 141, Kaz. *it* “köpek” KazTS 210, Kry. *it* “it, köpek” KKS 70, KazTat. *ët* “köpek” KazTatS 85, Krç-Mlk. *it* “it” KrçMlkS 230, Kum. *it-* “it” KumRS 154, YUyg. *it* YUTS 180, Öz. *it*, Tuv. *it* TuW 180, Hak. *it* “it, köpek” HakTS 213, Alt. *iyt* “it, köpek” RusAS 709, Yak. *it* “it, köpek” TSa 166.

et et bk. *yet*, *yit* || Etim.: ET *et* “et” ED 33b, Kar. *et* “et” DLT I: 35, Çağ. *ët* “et” NevâyîS 938, Kıp. *et* “et” KıpTS 77, Hal. *et* “et” HalW 111, Az. *et* “et” AzRS 133, Kaz. *et* “et” KazTS 146, KKlp. *et* “et” KKlpRS 203, Kry. *et* “et” KKS 62, Kır. *et* “et” KırTS 342, KazTat. *it* “et” KazTatS 122, Krç-Mlk. *et* “et” KrçMlkS 196, Kum. *et* “et” KumRS 379b, Tuv. *e't* “et” TuW 159, Hak. *it* “et” HakTS 232, Alt. *et* “et, vücut” AltTS 85, Yak. *et* “et, beden, gövde” YakRS 548.

et- I yapmak, etmek, *şejdiğ et-* “kadın etmek, evlenmek”, *kev et-* çok yapmak, çok üretmek || Etim.: ET *ët-* “örgütlemek, düzenlemek, süslemek, donatmak, yapmak, etmek” ED 36b-37b, Kar. *ët-* “(yardımcı fiil), yapmak, etmek, eylemek, kılmak” DLT I: 171, Çağ. *ët-* “etmek” NevâyîS 939, Kıp. *ët-* “yapmak, yerine getirmek” CC 705, Çuv. *at-* III “yapmak” ÇuvRS 46, KKlp. *et-* “yapmak, etmek” KKlpRS 203, Kry. *et-* “etmek, eylemek” KKS 62, Kır. *et-* “etmek” KırTS 343, KazTat. *it-* “etmek, yapmak (yardımcı fiil)” KazTatS 122, Krç-Mlk. *et-* “etmek, yapmak” KrçMlkS 196, Kum. *et-* “etmek” KumRS 379b, Tuv. *et-* “düzenlemek, düzeltmek, yoluna koymak” TuW 159, Hak. *it-* “etmek, yapmak” HakTS 232, Alt. *et-* “yapmak” RusAS 129, Yak. *it-* II “ateşli bir silahı doldurmak; tuzak kurmak” YakRS 144.

et- II getirmek, göndermek, yollamak, *Karnıga etin!* “Evet (seni) Karnı'ya göndereceğim”.

etik ~ **etek** etek (elbisenin eteği), etek, *tas etek* “ön etek”, *art etek* “arka etek” bk. *itik* || Etim.: ET (MK, KB) *etek* “kıyafetin etek kısmı, eteğin kıyısı” ED 50a, EDAL: 524, Kar. *etek* “etek” DLT I: 68, Çağ. *etek* “etek” NevâyîS 939, Kıp. *etek* “etek” KıpTS 77, Hal. *hetek* “etek” HalW 130, Az. *etek* “etek” AzRS 133, Kaz. *etek* “etek” KazTS 146, KKlp. *etek* II “etek” KKlpRS 203, Kry. *etek* “etek” KKS 62, Kır. *etek* “etek” KırTS 343, Krç-Mlk. *etek* “elbise eteği, dağ eteği” KrçMlkS 196, Kum. *etek* “etek” KumRS 379b, YUyg. *ètek* “etek” YUTS 127, Hak. *idek* “(giyside) etek” HakTS 218, Tuv. *edek* “etek” TuW 151, Alt. *edek* “etek” AltTS 80.

etin (?) hayvanlarda makat, anüs

etin- olmak, yapılmak, *etinser* (< *etinse erür*) || Etim.: *et-in-*, TT *edin-*, Trkm. *edin-* “kendisi için bir şey yapmak” TrkmRS 777, Alt. *edin-* “kendisi için yapmak, almak” AltTS 80.

etüler: *küz kulak kanğo (kanga) uzu ma etulereyni* “Kendisi bütün dikkatini hana yöneliyor”

ever ölü ruh (?), canlı ruh (canlı bir insanın ruhu) (?) krş. *everi, yeveri*. || Etim.: Moğ. *över* “kendi, öz, özü, kendisi” Lessing 627b, MTS 2003: 979b, EYu *öwar* “ruh” WestY 300, Räsänen, 1969: 52.

everi insan ruhu (hayvanlara ait olmayan) → *ever*.

exke büyük kız kardeş, abla || Etim.: ET *eke* “kişinin babasından küçük kendisinden büyük yakın akrabası, hala (babadan küçük), abla” ED 100b, EDAL: 494-495, TDAA, 1999: 173-174, *eke* maddesi. Kar. *eke* “büyük kız kardeş, koca veya karının kendinden büyük kız kardeşi” DLT I: 68, Çağ. krş. *ekeçi* “abla”, Kıp. *eke* “hala, bibi” KıpTS 71, TT (ağ.) krş. *egeç*, *egeçi* “abla” DS V 1661, 1672, Hal. *eke* “hala”, Çuv. *akka* “abla(m), hala(m), teyze(m)” ÇuvRS 28, Trkm. *eke* (ağ.) “abla”, YUyg. krş. *igiçi* “abla”, Öz. krş. *egeçi* “abla”, Tat. krş. *igeç* “abla”, Kır. *eke* “baba, amca” KırTS 323, Hak. krş. *igeçi* “görümce, kocanın büyük kız kardeşi”. Sözcüğün tarihî ve modern Türk dillerinde görülen *ekeçi*, *egeçi*, *igeçi* biçimleri Moğolca *egeçi* “abla” (Lessing, 297a) sözcüğünden ödünçlemedir.

ey I (ünlem) aman, ay, *ey*, *sen xorve vulin na kulger?* “Ay! Sen sapanla ne yapacaksın?” || Etim.: Kıp. *ey* “ey, hey” KıpTS 78, Hal. hey! HalW 130, Az. *ey* AzRS 367, Trkm. *ey* “ey!” TrkmRS 779, Kry. *ey* “ey, hey” KKS 63, KazTat. *iy* “ey, hey, ah” KazTatS 123, Kum. *iy* I “vay!, ah!” KumRS 148, YUyg. *ey!* “hey, be!” YUTS 119, Hak. *ey* “ey!” HakTS 121,

ey II ay (yılın on iki bölümünden her biri), ay (gök cismi), *ak ey* “yılın ilk ayı (beyaz ay)” veya Çince *çin yör* “yılın ilk ayı”, bk. *ay* Radloff I, 3. || Etim.: ET *ay* ED 265 a-b, UW 281a-285a, WestY 287, Kar. *ay* “ay, kamer; yılın on ikide biri olan zaman” DLT I: 82, Kıp. *ay* “ay, kamer” KıpTS 17, Çuv. *uyāx* “ay, kamer; yılın on ikide biri olan zaman” ÇuvRS 508, YUyg. *ay* “ay” YUTS 23, Az. *ay* “ay, kamer; yılın on ikide biri olan zaman, ay” AzRS 10, Trkm. *ay* “ay”, Kaz. *ay* “ay” KzkTS 29, Kry. *ay* “ay, kamer” KKS 48, KazTat. *ay* “ay, kamer; bir ay” KazTatS 31, Hak. *ay* “ay (uydu)” HakTS 57, Tuv. *ay* “ay, kamer” TuW 81, Alt. *ay* “ay” AltTS 30, Yak. *iy* “ay, kamer” YakRS 522.

ey- ~ **yey-** yayıkta çalkalamak (Tenişev, 1976: 178) || ET *yay-* “çalkalamak” ED 980b, Kar. *yay-* “çalkalamak, sallamak” DLT III: 245, Çağ. *yay-* “çalkalamak”, Kıp. *yay-* “yaymak” KıpTS 316, TT. *yay-*: *yayık yay-* “sütün ayranını ve yağını ayırmak için yayığı çalkalamak” TüS 2415, Hak. *çay-* “çalkalamak” HakTS 84, Tuv. *çay-* I “elde sallamak, ele alıp sallamak” TuW 112, Alt. *cay-* “çalkalamak” RusAS 534.

eyğat günah, kabahat, suç.

eygeti: *per eygeti (per yerge ?)*⁸

eze: *at eze anısı yengen mañdı*⁹.

ezek öz, merkez (bir şeyin özü, içi, merkezi), *ezek ağırtı* “karnı ağırdı” (Tenişev, 1976: 179), || Etim.: *ez+ek*, *ez* “öz” sözcüğünün küçültme eki almış biçimidir. ET *öz+ek* I “bir şeyin özü, merkezi” ED 285a, *özek* “iç, bir meyvenin çekirdeği, içi” TMEN II: 595, Kar. *özek* “belin iç yanında bulunan damar” DLT I: 71, Çağ. *özek* “bir şeyin içi, çekirdek, göbek” Kúnos, 156, Kıp. *özek* “ağacın bedeni, özü” KıpTS 214, TT (ağ.) *özek* “ağacın, bitkinin özü” DS IX: 3369-3370, Az. *özek* “iç, öz” AzRS 237, Kaz. *özek* “bitkilerin kök, gövde ve

⁸ Malov’un sözlüğünde bu madde yukarıda görüldüğü gibi *eygeti: per eygeti (per yerge ?)* (Malov, 1957: 25) şeklinde verilmiştir.

⁹ Malov’un sözlüğünde bu madde yukarıda görüldüğü gibi *eze: at eze anısı yengen mañdı* (Malov, 1957: 25) şeklinde verilmiştir.

dallarının ortasında boydan boya bulunan hafif gevrek ve çoğu yumuşak bölüm, öz; temel, esas, öz ” KazTS 424, KKlp. *özek* “iç” KKlpRS 506, Kry. *özök* “öz, un, buğday unu” KKS 93, Kırg. *özök* “öz, iç, sap” KırTS 619, KazTat. *üzek* “merkez; orta, iç” KazTatS 317, Öz. *özäk* “öz, esas, köken” UzED 200, Tuv. *özek* “öz, iç” TuW 237, Alt. *özök* “iç, sap” AltTS 145, Yak. *öhöx* “kan pıhtısı” YakRS 290.

ezengi, ezengo, ezenço eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binilirken üzerine basılan altı düz demir halka, *üzengi*, Radloff I, 1891: *üzengü*, bk. *ezengo* || Etim.: ET (KB) *üzenji* “üzengi” ED 289b, Eren, 1999: 430-431, Kıp. *üzengi* ~ *üzengü* “ay.” KıpTS 299, Çuv. *yărana* “ay.” ÇuvRS 123, Trkm. *üzeñji* “ay.” TrkmRS 668, KKlp. *üzeñgi* “ay.” KKlpRS 687, Hak. *izeñe* “ay.” HakTS 214, Tuv. *ezeñgi* “ay.” TuW 159, Alt. *üzeñi* “ay.” AltTS 199, Yak. *iñehe* (göçüşmeli biçim) “ay.” YakRS 153.

ezengolah *üzengi* — Etim.: *ezengo+lah* → *ezengi*

ezer binek hayvanlarının sırtına konulan oturmaya yarayan nesne, *eyer*, *ezer at* *eyerli at* Radloff I, 1892 || Etim.: ET *eder* “eyer” ED 63b, EDAL: 506, Räsänen, 1969: 36 *edär* maddesi, Kar. *eder* “eyer” DLT II: 224, Çağ. *eger* “ay.” NevâyîS 932, Kıp. *eyer* “ay.” KıpTS 78, Az. *yeher* “ay.” AzRS 157, Trkm. *eer* “ay.” TrkmRS 777, Kaz. *er* “ay.” KazTS 141, Kır. *eer* “ay.” KırTS 321, Nog. *iyer*, KazTat. *iyer* “ay.” KazTatS 123, Krç-Mlk. *iyer* “ay.” KrçMlkS 231, Kum. *er II* “ay.” KumRS 133, Öz. *egär* “ay.” UzED 77, Hak. *izer* “ay.” HakTS 234, Tuv. *ezer* “ay.” TuW 159, Alt. *eer* “ay.” AltTS 80.

ezer- izlemek, izinden gitmek, birlikte gitmek bk. *ezert-*, *minü ezergeş* “bunu takip ederek”, krş. Kaz-Tat. *iyer-*, Suv. 637, 4: *ider-* (ismin –i hâli ile), Radloff I, 1434 || Etim.: ET *éder-* “kovalamak, takip etmek” ED 67a, Kar. *eder-* “aramak, takip etmek, kovalamak” DLT I: 447, Kaz. *er-* “peşinden gitmek, peşinden yürümek, takip etmek” KazTS 141, KKlp. *er-* “izlemek, peşinden gitmek, takip etmek” KKlpRS 195, KazTat. *iyer-* “birinin peşine takılıp gitmek, birine uymak, birine uyup yoldan çıkmak” KazTatS 123, Tuv. *eder-* “izlemek, takip etmek” TuW 151, Hak. *izer-* “(birbiri ardından) sırayla gelmek, peş peşe gelmek” HakTS 234.

ezert- getirmek, yol göstermek; sunmak, göstermek, tanıtmak; bakmak, gözetmek; yönetmek, *karı ilçiler ezertkeş yürgetkektro* “yaşlı Şamanlar yol gösterip, takip ettirip (gençlere) öğretiyor”, *kaynaktı ezertiptro* “ineği (dağa) götürdü” || Etim.: *ezer-t-*, ET *edert-* “takip ettirmek” OTWF 771, Kıp. *eyert-* “içini dışını iyice araştırıp aslına ermek” KıpTS 78, Kaz. *ert-* “beraberinde götürmek” KazTS 143, KazTat. *iyert-* “yanına takılıp götürmek” KazTatS 123, Tuv. *edert-* “takip ettirmek, izlettirmek” TuW 151, Hak. *izert-* “sıralamak, peş peşe koymak” HakTS 234

ezerte- *eyerlemek* (atı), *andan atın ezertegeş terkelegeş mande* “atı *eyerleyip* semer vurarak gönderdim” || Etim.: *ezer+te-*, ET *ederle-* “eyerlemek” ED 71a, Kar. *ederle-* “eyerlemek” DLT I: 300, Kıp. *eyerle-* “atı vb. *eyerlemek*” KıpTS 78, Az. *yeherle-* “eyerlemek” AzRS 157, Trkm. *eerle-* “eyerlemek” TrkmRS 777, Kaz. *erle- II* “atı *eyerlemek*” KazTS 143, KKlp. *erle-* “eyerlemek” KKlpRS 197, Krç-Mlk. *iyerle-* “eyerlemek” KrçMlkS 231, Kum. *erle-* “eyerlemek” KumRS 133, Tuv. *ezerte-* “eyerlemek” TuW 159, Hak. *izerle-* “(atı) *eyerlemek*” HakTS 234, Alt. *eerte-* “eyerlemek, *eyer* vurmak” AltTS 80.

ezet- göndermek, yollamak → *ızıt-* || Etim.: *ez-et-* (-et- eylemden eylem yapan ek), ET *ıd-* “göndermek, salıvermek, bırakmak” ED 37b, ET *ıd-* = SUyg. *ez-*, Kar. krş. *ıd-* “salmak, göndermek, serbest bırakmak” DLT I: 210, Kıp. krş. *ıy-* II “göndermek, salıvermek” KıpTS 103, Çuv. krş. *yar-* “bırakmak, salıvermek” ÇuvRS 649 (ön ses *y-* türemesi için bk. Ceylan, 1997: 165), Kry. krş. *iy-* “göndermek, yollamak” KKS 71, KKlp. krş. *ciber-* “göndermek” KKlpRS 250, Kır. krş. *ciber-* “göndermek, yollamak” KırRS 215, Krç-Mlk. krş. *iy-* “göndermek, bırakmak” KrçMlkS 231, Kum. krş. *yiber-* “göndermek” KumRS 157, Tuv. krş.

ıd- “göndermek, yollamak” TuvRS 592, Hak. krş. *ıs-* “göndermek” HakTS 205, Alt. krş. *iy-* “göndermek, yollamak” AltTS 90, Yak. krş. *ıt-* “salıvermek, göndermek” YakRS 534. Bazı dillerde görülen *Jiber-*, *ciber-* biçimleri *ıdu ber-* birleşik eyleminden gelişmiştir. *Idu ber-* > *iyiber-* > *yiber-* > *ciber-* / *jiber-* / *iber-* (ED 37b, Şirin, 2015: 111)

4. Sonuç

“E” maddesi çerçevesinde Sarı Uygurca ve diğer Türk dilleri ile yapılan karşılaştırma sonucunda ortaya çıkan veriler şöyledir:

- “E” maddesinde özel isim ve yer isimleri hariç toplam 114 sözcüğe yer verilmiştir. Bu sözcüklerden 8’i Moğolcadan (*elcigen, ele-, emdik, erkamba, erkelin, erkesil, erlık, ever*), 3’ü Çince (er, *erçanca, eryür*) ve 1’i de Sanskrit (*ertenı*) dilinden alıntıdır.

- “E” maddesi kapsamında, Sibiry grubu Türk dillerinden yalnızca Sarı Uygurcada görülen şu üç sözcüğün aynı zamanda Oğuz veya Kıpçak grubu diğer Türk dillerinde de yaşadığı tespit edilmiştir: *erkeş II* “çalıntı keçi”, *eltir* “iki haftalık kuzunun derisi”, *erçik* “eşya, ev eşyası; gelin için satın alınan elbise; kürk”. Ayrıca *erkeş* sözcüğü tarihî ve modern dillerde “erkek, genç keçi; üç yaşını bitiren erkek keçi; sürünün önünden giden yaşlı keçi; iki yaşındaki keçi; bir yaşındaki keçi” gibi keçiyi niteleyen değişik sıfatlarla kullanılırken Sarı Uygurcada diğer tarihî ve modern Türk dillerinde görülmeyen bir anlamla “çalıntı keçi” anlamıyla görülmektedir.

- “E” maddesinde yer alan bazı sözcüklerin i’li kullanımları da söz konusudur. Bu sözcükler şöyledir: *eç-* ~ *iç-* “içmek”, *eçiki* ~ *içiki* “bağırsak”, *eçir-* ~ *içir-* “içirmek”, *eser-* ~ *iser-* “sarhoş olmak”, *esı* ~ *isi* “kendisi”, *etek* ~ *itik* “etek”.

- Sarı Uygurca ile Kuzey ve Güney Sibiry Türk dillerinde 11 ortak Türkçe sözcük tespit edilmiştir: *e-* ~ *er-*, *eç-*, *eçir-*, *egen*, *elig*, *enek*, *eñge*, *er*, *erle-*, *erte*, *eser-*.

- “E” maddesinin söz varlığı doğrultusunda bütün modern dillerde ya da dil gruplarında kimi ses değişiklikleri ile görülen 24 ortak sözcük belirlenmiştir: *e-* ~ *er-*, *eç-*, *eçiki*, *eçir-*, *elçi*, *elig*, *elt-*, *enek*, *er*, *eren*, *erk*, *erte*, *erüt-*, *esen*, *eske*, *esür-*, *eşt*, *et*, *et-*, *etek*, *eze*, *ezengi*, *ezer*, *ezerte-*.

- Sarı Uygurca “E” maddesine ait söz varlığı ile Sibiry dillerindeki ortak sözcük sayıları aşağıdaki tablo üzerinde gösterilmiştir. Ortaya çıkan bu veri yaklaşık değerleri içermekle birlikte Sarı Uygurcanın Güney Sibiry Türk dilleri ile yakından ilgili olduğunu teyit etmektedir. Sarı Uygurca sözcüklerin en çok ortak olduğu Sibiry dili Hakasça iken en az ortaklığın Yakutçada olduğu gözlenmektedir.

Sarı Uygurca “E” Maddesi Sözcük Sayısı	Ortak Sözcük Sayısı					Bütün Türk Dil ve Gruplarında Ortak Sözcük Sayısı
	Hakasça	Altayca	Tuvaca	Yakutça	Sibiry Türk Dilleri İle Ortak Sözcük Sayısı	
114	39	37	35	25	11	24

Kısaltmalar

ağ.: ağız, **AHYÖ:** bk. Ahundov, Ehliman, **Alt:** Altayca, **AltRS:** bk. Verbitskiy V. I., **AltTS:** bk. Naskali, Emine Gürsoy, Muvaffak Duranlı, **ay.:** aynı, **Az.:** Azerice, **AzRS:** bk. Hüseyinov H., **CC:** Codex Cumanicus bk. Argunşah, Mustafa vd., **Çağ.:** Çağatayca, **Çuv.:** Çuvaşça,

ÇuvRS: bk. Skvortsov, M. İ, **DLT:** *Divanü Lûgat-it-Türk*, **DS:** Derleme Sözlüğü, **ED:** bk. Clauson, Gerard, **EDAL:** bk. Starostin Sergei vd., **ESTY:** bk. Sevortyan, **ET:** Eski Türkçe, **EtibD:** bk. Goldstein, C. Melvyn, **EYu:** East Yugur, **Hak.:** Hakasça, **HakRS:** bk. Baskakov, N. A. 1953, **HakTS:** bk. Naskali, Emine Gürsoy vd., **Hal.:** Halaçça, **HalW:** bk. Doerfer, Gerhard vd., **harf.:** harfi harfine, **Kar.:** Karahanlı Türkçesi, **Kaz.:** Kazakça, **KazTat.:** Kazan-Tatarcası, **KazTatS:** bk. Öner, Mustafa, **KE:** Kısasü'l-Enbiya bk. Ata, A., **Kıp.:** Kıpçakça, **KıpTS:** bk. Toparlı, Recep, **Kır.:** Kırgızca, **KırTS:** bk. Yudahin K. K., **KKlp.:** KaraKalpakça, **KKlpRS:** bk. Baskakov, 1958, **KrçMlk.:** Karaçay-Malkar Türkçesi, **KrçMlkS:** bk. Tavkul, Ufuk, **KKS:** bk. Çulha, Tülay, **Kry.:** Karayca, **KzkTS:** bk. Koç, Kenan, **ME:** bk. Poppe N. N., **Moğ.:** Moğolca, **NevâyîS:** bk. Kaçalın, Mustafa, **Osm.:** Osmanlıca, **OTWF:** bk. Erdal, Marcel, **Öz.:** Özbekçe, **SUyg.:** Sarı Uygurca, **Şam.:** Şamanizm, **Tib.:** Tibetçe, **TMEN:** bk. Doerfer, Gerhard, **Trkm.:** Türkmence, **TrkmRS:** bk. Baskakov, N. A. 1968, **TSa:** bk. Vasiliev, Y., **TT:** Türkiye Türkçesi, **TTS:** Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü, **Tuv.:** Tuvaca, **TuvRS:** bk. Tenişev, E. Rahimoviç, **TuvTS:** bk. Arıkoğlu, Ekrem, Klara Kuular, **TuW:** bk. Ölmez, Mehmet, **Tü:** Türkçe, **Tüs:** Türkçe Sözlük, **UW:** bk. Röhrborn, Klaus, **WestY:** bk. Roos, Martina Erica, **Yak.:** Yakutça, **YakRS:** Sleptsov, P. A., **YTS:** Yeni Tarama Sözlüğü, **YUTS:** bk. Necip, E. N., **YUyg.:** Yeni Uygurca

Kaynakça

- Ahundov, Ehliman (1978). *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*. Türk çevriyazısına aktaran Tezcan, Semih, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, Mustafa, Galip Güner (2015). *Codex Cumanicus*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Arıkoğlu, Ekrem, Klara Kuular (2003) *Tuva Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ata, Aysu (1997). *Nasirü'd-Din Bin Burhanü'd-Din Rabguzi Kısasül'l-Enbiya (Peygamber Kıssaları) II Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Atalay, Besim (2006). *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I. 5.* bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ayazlı, Özlem (2016). "Sarı Uygurca Üzerine Etimolojik Denemeler". *IJLET* (International Journal of Languages Education and Teaching), Volume 4, Issue 2: 290-313.
- Baskakov, N. A., A.İ. İnkijekova-Grekul (1953). *Hakassko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Baskakov, N. A. (1958). *Karakalpaksko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Baskakov, N. A., B. A. Karriyev, M. Ya. Hamzayev (1968). *Turkmensko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Ceylan, Emine (1997). *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Clark, Larry V., (1980) "Turkic Loanwords in Mongol, I: The Treatment of Non-Initial S, Z, Ş, Č". *Central Asiatic Journal*. Cilt 24, Sa.1/2: 36-59.
- Clauson, Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford: Clarendon Press.
- Çulha, Tülay (2006). *Karaycanın Kısa Sözcükleri*. İstanbul: Dil ve Edebiyat Dizisi 6.
- Doerfer, Gerhard (1965). *Türkische und mongolische Elemente im neupersischen II*. Wiesbaden.

- Doerfer, Gerhard, Semih Tezcan (1980). *Wörterbuch Des Chaladsch (Dialekt von Charrab)*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Erdal, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon I-II*. Wiesbaden: Otto Harrasowitz Verlag.
- Eren, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Goldstein, C. Melvyn, Ngawangthondup Narkyid (1999). *English-Tibetan Dictionary of Modern Tibetan*. 3 bs. Dharamsala.
- Hahn, F. Reinhard (1998). "Yellow Uyghur and Salar" *The Turkic Languages*, Ed. Lars Johanson, Éva Á. Csató, London: Routledge: 397-402
- Hüseynov, H., (1941). *Azerbaydjansko-russkiy slovar'*. Baku.
- Kaçalin, Mustafa S. (2011). *Nevâyi'nin Sözlere ve Çağatayca Tanıklar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koç, Kenan, Aybek Bayniyazov, Vehbi Başkapan (2003). *Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kúnos, Ignaz (1902). *Şeyh Suleyman Efendi's Çağatay-Osmanisches Wörterbuch, Verkürzte und mit deutscher Übersetzung versehene Ausgabe*. Budapest: Mit Unterstützung der Ungarischen Akademie der Wissenschaft.
- Léi Xuānchūn (1992). *Xībù Yùgù Hàncídián (Batı Uygurca-Çince Sözlük)*. Chéngdū.
- Lessing, Ferdinand D. (1960). *Mongolian-English Dictionary*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press,
- Lessing, Ferdinand D. (2003). *Moğolca-Türkçe Sözlük*. Çev. Günay Karaağaç. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Li, Yong-Söng (1999). *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*. Ankara.
- Malov, Sergey Yefimoviç (1957). *Yazık jyoltih uygurov: slovar i grammatika*. Alma-Ata.
- Naskali, Emine Gürsoy, Muvaffak Duranlı (1999). *Altayca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Naskali, Emine Gürsoy, Viktor Butanayev, Almagül İsina, Erdal Şahin, Liaisan Şahin, Aylin Koç (2000). *Hakasça-Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Necip, Emir Necipoviç (1993). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Çev. İklil Kurban, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ölmez, Mehmet (2007). *Tuwinischer Wortschatz mit alttürkischen und mongolischen Parallelen. Tuvacanın Sözvarlığı Eski Türkçe ve Moğolca Denkleriyle*. Wiesbaden.
- Öner, Mustafa (2009). *Kazan-Tatar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pekarskiy, E. K. (1917). *Slovar' yakutskogo yazıka, I (A-K)* Petrograd': İmperatorskoy Akademii Nauk.
- Poppe, N. N. (2009). *Zemahşeri, Mukaddimetü'l-Edeb Moğolca-Çağatayca Çevirinin Sözlüğü*. Çev. Mustafa S. Kaçalin, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Radloff, Wilhelm, (1893-1911) *Versuch eines Wörterbuches der Türk-dialecte (Opit slovary tyurskix nareçiy)*. I Cilt. Sankt Peterburg.
- Räsänen, Martti (1969). *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkssprachen*. Helsinki.

- Roos, Martina Erica (2000). *The Western Yugur (Yellow Uygur) Language, Grammar, Text, Vocabulary*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Leiden: Rijks Üniversitesi.
- Röhrborn, Klaus (1977-1996). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien: a -ärñäk 1-6*. Wiesbaden.
- Schönig, Claus (1997). "A new attempt to classify the Turkic Languages (I)". *Turkic Languages* 1: 117–133.
- Sevortyan, E.V (1974). *Etimologičeskiy slovar' tyurkskih yazıkov*. Moskva,
- Shaw, Robert Barkley (2014). *Kaşgar ve Yarkend Ağzı Sözlüğü*. Çev. Fikret Yıldırım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Skvortsov, M. İ (1982). *Çavaşla-vırāsla slovar' Çuvaşsko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Sleptsov, P. A (1972). *Yakutsko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Starostin Sergei, Anna Dybo, Oleg Mudrak (2003). *Etimological Dictionary of the Altaic Languages*. Leiden-Boston: Brill.
- Şirin, Hatice (2015). *Kül Tigin Yazıtı Üzerine Notlar*. İstanbul: Bilge, Kültür, Sanat.
- Tavkul, Ufuk (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tekin, Talat (2003). *Orhon Yazıtları. Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk*. İstanbul.
- Tenişev, E. Rahimoviç, B. H. Todayeva (1966). *Yazık jyoltıh Uygurov*. Moskva.
- Tenişev, E. Rahimoviç (1968). *Tuvinsko-russkiy slovar'*. Moskva.
- Tenişev, E. Rahimoviç (1976). *Stroy sarıg-yugurskogo yazıka*. Moskva.
- Türk Dil Kurumu: (1967) XIII. *Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü*. Cilt III, E-İ. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1972). *Derleme Sözlüğü*. Cilt V, E-F. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1974): *Derleme Sözlüğü*. Cilt VII, H-İ. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. (9 bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vasiliev, Yuriy (1995). *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Verbitskiy, V. İ. (1884). *Slovar' altayskogo i aladagskogo nareçiy tyurkskogo yazıka*. Kazan.
- Williams, Monier (1899). *A Sanskrit-English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Yıldız, Hülya (2015). *Eski Türkçe ile Yakutçanın Sözvarlığının Ünlüyle Başlayan Sözcükler Bakımından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yudahin, K. K. (1998). *Kırgız Sözlüğü*. Cilt I (A-J), Çev. Abdullah Taymas. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.